

CLÀSSICS CRISTIANS DEL SEGLE XX: UN BALANÇ*

Sebastià JANERAS I VILARÓ
Director de la col·lecció

Original rebut: 19/12/2016

Data d'acceptació: 16/01/2017

Adreça: Bailèn 161, S/A, 1a

08037 BARCELONA

E-mail: sjaneras@gmail.com

El dia 19 de maig de l'any 2005, en aquesta mateixa Aula Magna tenia lloc un acte solemne de coronament de la col·lecció «Clàssics del Cristianisme», en 100 volums, iniciada l'any 1988. Es tractava d'una col·lecció que oferia, traduïdes al català, obres dels principals autors de tota la tradició cristiana, des dels orígens fins a la fi del segle XIX, dels Sants Pares als pensadors rellevants de les tradicions catòlica, ortodoxa i reformada. Per a dur-la a terme s'establí un acord entre la Facultat de Teologia de Catalunya i la Fundació Enciclopèdia Catalana i tingué el suport de la Conferència Episcopal Tarraconense. Com és sabut, aquesta col·lecció va rebre la Creu de Sant Jordi i el Premi d'Honor de la Fundació Carulla. Es va aturar, deia, a la fi del segle XIX. I és que del segle XX hi havia teòlegs i pensadors encara en vida. Calia deixar un marge de temps per a ponderar amb més justesa si aquests autors podien ser considerats clàssics.

La idea de continuar d'alguna manera aquella col·lecció romanien en l'aire i també en el pensament dels responsables d'aquella primera empresa. Final-

* En motiu de la publicació de l'últim volum d'aquesta col·lecció es va celebrar un acte acadèmic el dia 14 de desembre de 2016 a la seu de l'AUSP-FTC amb les intervencions, entre altres, del Dr. Sebastià Janeras, director de la col·lecció, i de Monsenyor Agustí Cortès, bisbe de Sant Feliu, que reproduïm en aquestes pàgines.

ment es va prendre la decisió de fer una nova col·lecció, en certa manera continuació de l'anterior, però com a col·lecció pròpia, on publicar autors significats del segle xx. En la inauguració del curs 2005-2006 de la Facultat de Teologia, en aquesta mateixa aula, fent la memòria del curs anterior, el Dr. Armand Puig, aleshores degà de la Facultat, recordava l'acte solemne de cloenda de la col·lecció, el 19 de maig del 2005, i deia: «La Facultat, mitjançant el seu Consell Permanent, ja ha adquirit el ferm compromís de donar continuïtat al projecte i endegar una nova col·lecció de literatura teològica, circumscrita al segle xx, que aquest mateix curs volem posar en marxa».

Efectivament, el projecte es posà ja en marxa. La nova col·lecció, d'acord amb aquest projecte, prengué el nom de «Clàssics cristians del segle xx». Es tractava de només un segle, no pas de dinou segles, com l'anterior, un període, doncs, més curt. A més, semblava que les circumstàncies aconsellaven de fer una col·lecció més aviat reduïda. Així, entre les autoritats acadèmiques de la Facultat de Teologia i els responsables ara d'Edicions Pòrtic, es va fixar la xifra de vint volums. La selecció d'autors i títols, tasca no gens fàcil havent de cenyir-se a vint volums, perquè implica proposar uns noms, eliminar-ne d'altres a contracor, tornar a revisar la llista, equilibrar-la, etc., requeia en el Consell Assessor, format per Josep Castanyé, Lluís Duch, Sebastià Janeras com a director, Salvador Pié i Armand Puig. Com en la col·lecció anterior, la Conferència Episcopal Tarraconense hi donà el seu ple suport, juntament, ara, amb la Fundació Dr. Albert Bonet; també hem tingut l'ajut de la Generalitat de Catalunya, inicialment a través del Departament de Vicepresidència, i després amb el de Governació i Relacions Institucionals.

Pel novembre del 2008 eren publicats els dos primers volums i a mitjan d'aquest any 2016 sortia el vintè i darrer volum.

L'esperit de la col·lecció és el mateix que el de la seva predecessora: oferir en traducció catalana, precedida d'un estudi presentació, autors i obres importants de les diverses tradicions cristianes. Ningú no trobarà estrany que els autors catòlics hi tinguin una presència més gran, però la tradició ortodoxa i la reformada també hi són representats. Em permetreu ara que ressegueixi ràpidament els títols i el contingut de tota la col·lecció (que teniu exposats en el full que se us ha repartit).

Entre els autors catòlics hem publicat teòlegs de gran renom:

El segon volum era dedicat al P. Yves Congar i al seu llibre *Un poble messiànic*. Segons Congar, el poble de Déu, com a «poble messiànic», és cridat a ser en el món l'anticipació i la figura d'una humanitat redimida. El llibre va precedit per una esplèndida introducció de l'actual degà de la Facultat de Teologia, Joan Planellas.

De Hans Urs von Balthasar hem publicat, en el volum quart, *Qui és un cristià?*, amb introducció del professor Francesc Torralba. El teòleg suís es qüestiona què significa ser un cristià major d'edat en un món secularitzat. El títol tradueix literalment l'original alemany: *Wer ist ein Christ?*, i no pas «Qui és cristià?», com fa el francès o el castellà. El matís em sembla important.

Remarco el llibre *Pregàries de la vida*, de Karl Rahner (volum setè), un aplec de pregàries que Rahner anà formulant al llarg de la vida i que són una explosió de teologia. És el seu darrer llibre, que ell pogué veure just abans de morir. Com diu Gabriel Amengual, en la seva llarga introducció, «la teologia de Rahner brolla de la pregària i voldria conduir a la pregària».

El P. Marie-Dominique Chenu, amb *Tomàs d'Aquino mestre d'espiritualitat* (volum vuitè) presenta un aspecte potser no sempre destacat del cèlebre dominic, la seva dimensió mística. Segons el P. Gilibert, en la introducció, en aquest llibre s'hi entremesclen les grans intuïcions de Chenu amb l'exposició de la teologia de sant Tomàs.

Amb *L'esperit de la litúrgia* (volum 10), Romano Guardini, presentat pel desaparegut P. Cebrià Pifarré, apareix com un precursor de la renovació litúrgica que va aportar el Concili Vaticà II.

Paradoxa i misteri de l'Església, d'Henri de Lubac (volum 14), que recull estudis seus escrits en l'immediat postconcili, és —com diu el professor Salvador Pié en la introducció— un punt de referència decisiu per a captar la comprensió conciliar de l'Església.

A més de teòlegs pròpiament dits, formen també part de la col·lecció pensadors destacats com Maurice Blondel, amb dues obres: *Carta sobre l'apologètica* i *Història i dogma* (volum 13). Ambdues obres, diu del professor Xavier Morlans en la introducció, són de gran actualitat a causa de l'atzucac de l'anomenada postmodernitat i del renovat interès per la manera com accedim amb garanties als fets i al missatge de Jesús de Natzaret.

Emmanuel Mounier era ja conegut en català pel seu *Manifest al servei del personalisme*. La seva obra *Què és el personalisme?*, publicada aquí (volum 17), amb introducció de Lluís Font, en constitueix una relectura; l'autor en confirma el fons, però en modifica l'orientació. El breu escrit *L'afrontament cristià*, publicat en el mateix volum, s'emmarca en un diàleg especialment actual amb Nietzsche, en el qual Mounier ha donat el millor de si mateix.

La col·lecció ha inclòs també la figura de Miguel de Unamuno (volum 12), amb la seva obra *Del sentiment tràgic de la vida*, que és com una recerca angoixosa de la fe. L'obra —diu en la introducció Pedro Rodríguez Panizo, professor de la Universitat de Comillas— tracta de l'únic problema seriós de l'existència humana com a camp de batalla on lluiten, tràgicament, l'ànima

d'immortalitat amb la caducitat d'un ésser temporal en el qual l'ànima habita.

Edith Stein és l'única dona que apareix en la col·lecció (volum 11), però és també l'única persona canonitzada com a santa Teresa Beneta de la Creu (en la col·lecció anterior hi havia molts sants). El títol del llibre, *Ciència de la Creu*, té com a subtítol: *Estudi sobre sant Joan de la Creu*. L'obra, com diu en la introducció Francisco Javier Sancho, director de la Universidad de la Mística d'Àvila, ofereix una visió àmplia, profunda i de conjunt, tant de la vida com de l'obra i la doctrina de sant Joan de la Creu i ofereix les bases d'una teologia de la creu.

Volfem també una presència catalana (com ja havíem fet en l'anterior col·lecció) i varem dedicar un volum (el tercer) a textos de Joan Maragall, Carles Cardó, Joan Baptista Manyà i Francesc Xiberta, escollits i presentats pel professor Josep Gil en una extensa i molt rica introducció, que és una síntesi del contingut del llibre i del que vol dir el títol, que no és: «Pensament cristià a Catalunya», sinó «Pensament cristià i Catalunya».

L'Ortodòxia queda representada per tres autors entre els més importants de la teologia i l'espiritualitat ortodoxa del segle xx: els russos Vladímir Lossky i Serguei Bulgàkov i el romanès Dumitru Stăniloae.

L'obra *L'Ortodòxia*, de Serguei Bulgàkov, fundador i primer director de l'Institut de Théologie orthodoxe Saint-Serge, de París, l'any 1925, que fou publicada de forma incompleta en francès, l'any 1932, va marcar fortament els ambients cristians occidentals, perquè trencava un mur d'ignorància i oferia per primera vegada una visió global de la doctrina, de l'eclesiologia i de la pietat cristiana en la seva expressió ortodoxa. La versió russa, completa, aparegué pòstuma, l'any 1965. És la que hem traduït aquí (volum 19), amb una introducció del conegut teòleg i professor de l'Institut, l'arxiprest Boris Bobrinskoy.

Vladímir Lossky és un altre dels teòlegs rellevants de l'Ortodòxia i que ha tingut una forta influència a Occident. Vladímir era fill del filòsof Nikolai Lossky, expulsat, amb la seva família, pels soviètics l'any 1922. Vladímir escriví directament en francès la seva cèlebre *Teologia mística de l'Església d'Orient* (volum cinquè). Per a la introducció vaig demanar consell al bon amic, reconegut bizantinista i responsable de les Semaines Liturgiques de Saint-Serge, André Lossky, nét de Vladímir Lossky, el qual em va adreçar al seu pare, Nicolas Lossky, fill, per tant, de Vladímir, prevere i també professor a Sant Sergi. És ell, doncs, qui ens en va fer la introducció. Un petit detall ecumènic de la influència de Lossky en els teòlegs catòlics. Diu el P. Nicolas: «no és casual que el P. Daniélou, jesuïta, vingués sovint a casa nostra per

parlar de teologia amb el meu pare». I Daniélou encetava la col·lecció «Sources chrétiennes» amb la cèlebre *Vida de Moisès* de sant Gregori de Nissa.

L'obra *Jesucrist, llum del món i vivificador de l'home*, d'un dels grans teòlegs ortodoxos moderns, el romanès Dumitru Stăniloae, i que tanca la col·lecció (volum 20), ve a ser com el testament del seu autor, perquè va ser escrita i publicada poc abans de la seva mort, el 1993. Es tracta d'unes meditacions, on apareixen els grans temes de l'ensenyament de la fe cristiana, centrades sobretot en la llum i l'amor. L'obra ha estat introduïda per un romanès, el prevere ortodox Vasile Moşoiu, del Seminari Teològic de Braşov, i traduïda per una romanesa resident a Catalunya, Adriana Butnariu (no coneixíem encara Marcela Topor, l'esposa del president de la Generalitat...).

Del món de la Reforma la col·lecció ha publicat cinc autors, amb noms molt significats. De fet, la col·lecció s'encetava amb un protestant: Dietrich Bonhoeffer, mort al camp d'extermini de Flossenbürg just abans del final de la Segona Guerra Mundial, i que havia estat durant un any vicari de la Deutschsprachige Evangelische Gemeinde de Barcelona. D'ell publicàvem *Cartes des de la presó*, uns textos corprenedors, introduïts amb mà de mestre per Lluís Duch. Em plau de recordar la seva carta, des de la presó, del 28 de novembre de 1943, primer diumenge d'Advent, en què diu que ha penjat la seva corona d'Advent i recorda els himnes d'aquest temps litúrgic i fins n'escriu unes notes musicals, tot dient que no s'ha de cantar en compàs de quatre per quatre, sinó en un ritme fluctuant, d'espera, que escaigui al text.

Carl Barth és un altre autor clàssic que no podia mancar en la nostra col·lecció. D'ell hem publicat (volum 16) el *Credo*, un recull de conferències pronunciades a Utrecht davant d'un grup d'estudiants i publicat el 1935. Barth comenta, un per un, els diferents articles del Símbol de fe, però en la primera conferència s'atura a comentar la paraula *Credo*, paraula inicial del Símbol de fe i que li dona nom. Segons Barth, dir *credo* és decidir: la fe és una decisió. El Credo que Barth comenta, i que cita en llatí, no és el Símbol de Nicea Constantinoble, sinó l'anomenat Símbol dels Apòstols, o Apostòlic, molt difós en el món de la Reforma.

Aquest volum és plenament ecumènic, perquè la introducció és del pastor protestant Carles Capó, com també és protestant la traductora, Emilienne Meyer; i el llibre té un breu epíleg sobre la influència de Karl Barth en la teologia catòlica escrit pel bisbe de Solsona Mons. Xavier Novell, que havia fet la seva tesi doctoral precisament sobre aquest tema.

L'essència del cristianisme, l'obra d'Adolf von Harnack publicada en aquesta col·lecció (volum 9) exposa la tesi que el desenvolupament històric ha portat la predicació de Jesús, simple i interpel·ladora, a unes institucions on

l'organització, la doctrina i el dogma sovint n'han desfigurats o enfosquit la immediatesa i la fluïdesa originals. La introducció i la traducció són del professor d'aquesta Facultat Josep Castanyé, autor, d'altra banda, d'una *Història de la teologia protestant alemanya*, publicada dins la «Col·lectània Sant Pacià».

El mateix professor Josep Castanyé és qui ha traduït l'obra de Rudolf Bultmann *El cristianisme dels orígens en el marc de les religions antigues* (volum 18), en la qual l'autor, d'acord amb les tesis neoluteranes, presenta la formació del cristianisme dels primers temps com la convergència de dues magnituds culturals ben diferenciades: els judaisme i l'hel·lenisme. L'obra va precedida per una extensa i profunda introducció del professor Armand Puig. Voldria notar la qüestió del títol del llibre. En alemany: *Urchristentum*. Un sol mot que no es deixa traduir de la mateixa manera. Va semblar que *El cristianisme del orígens*, encara que llarg, traduïa bé l'original alemany, més que no pas, com en altres llengües, *El cristianisme primitiu*.

Un altre teòleg protestant present en aquesta col·lecció és Paul Tillich, que, tot i ser alemany, té la major producció en anglès, ja que va haver d'emigrar a Amèrica. En *La dinàmica de la fe*, una obra de maduresa, Tillich insisteix en la fe com a acte central de la persona com a qüestió fonamental que engloba totes les altres que poden ocupar l'home. Traduïda per Oriol Massegú, l'obra va precedida per una enriquidora introducció del professor Pere Carreras.

L'anglicanisme és representat per Arthur Michael Ramsey, arquebisbe de Canterbury, amb l'obra *L'Evangeli i l'Església Catòlica* (volum 6). Segons Ramsey, l'Església és part de l'Evangeli; el missatge de l'Evangeli inclou el missatge de l'Església. L'obra vol enriquir la comprensió sacramental de l'Església prenent seriosament la seva naturalesa evangèlica. La introducció és de Paul Avis, prevere anglicà, antic secretari general del Consell de l'Església d'Anglaterra per a la Unió dels Cristians, i ha estat traduïda per l'oratorià Aureli Boix, especialista en el cardenal Newman i bon coneixedor del món anglicà.

Al llarg d'aquesta exposició he esmentat diversos noms de col·laboradors. Voldria recordar encara i agrair els traductors Joan Ordi, Josep Torras, Xavier Moll, Helena Alegre, Marta Martínez, Xavier Vilaró, Oriol Massegú, Raquel Ribó.

I, d'acord amb la litúrgia siríaca, voldria obrir el *Llibre de la vida*, i recordar els noms dels col·laboradors que ens han deixat: Joan Llopis (traductor de Congar), Manel Balasch (traductor de Bonhoeffer), Just M. Llorens (traductor de de Lubac i Mounier) i Cebrià Pifarré (introducció de Guardini). El P. Pacià Garriga ja havia mort; d'ell vam reprendre la traducció de Chenu.

Aquesta és la història i aquest és el contingut de la col·lecció «Clàssics cristians del segle xx». De format reduït, vint volums, però que presenta una bona síntesi i una visió prou àmplia del pensament teològic i espiritual del cristianisme del segle xx. I si comprem les dues col·leccions com un tot, des dels Pares Apostòlics, de la primera col·lecció, fins a Dumitru Stăniloae, de la segona, crec que podem dir que estem davant d'una important biblioteca de la tradició cristiana en les seves diverses expressions. Finalment, els qui hem dut a terme aquesta tasca estem convençuts d'haver fet un servei a l'Església catalana i a la cultura del nostre país. I potser podem dir, amb sant Pau (2Tm 4,7): τὸν καλὸν ἀγῶνα ἠγωνίσμαι, τὸν δρόμον τετέλεκα, τὴν πίστιν τετήρηκα («He lliurat un bon combat, he acabat la cursa, he conservat la fe»).